

YMPÄRISTÖVALIOKUNTA**Lausunto 6/1996 vp****Hallituksen esitys 225/1996 vp****Lakialoite 69/1996 vp***Valtiovarainvaliokunnalle*

Eduskunta on lähettäessään 20 päivänä marraskuuta 1996 hallituksen esityksen 225/1996 vp sekä ed. Hassin ym. lakialoitteen 69/1996 vp valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että ympäristövaliokunnan on annettava asioista lausuntonsa valtiovarainvaliokunnalle. Ympäristövaliokunta on käsitellyt mainitut asiat yhdessä.

Asioiden johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina ympäristöministeri Pekka Haavisto, kauppa- ja teollisuusministeri Antti Kalliomäki, finanssineuvos Gustav Teir valtiovarainministeriöstä, ylijohtaja Markku Nurmi ja ympäristöneuvos Sauli Rouhinen ympäristöministeriöstä, ylitarkastaja Annukka Lehtonen kauppa- ja teollisuusministeriöstä, projektipäällikkö Raija Pikku-Pyhältö Teknologian kehittämisskeskuksesta, toimitusjohtaja Heikki Koivisto Suomen Kaukolämpö ry:stä, toimitusjohtaja Tuomo Saarni Maakaasuyhdistyksestä, strategiasuunnittelu-päällikkö Seppo Nurminen Gasum Oy:stä, konsultti Esa Holttinen Suomen Tuulivoimayhdistyksestä, sektoripäällikkö Hannu Helminen ja tutkimuspäällikkö Pekka Järvinen Imatran Voima Oy:stä, toimistopäällikkö Ilkka Mikkola Teollisuuden Voima Oy:stä, toimialajohtaja Sepo Sankiaho Vapo Oy:stä, toimitusjohtaja Tapani Kurkela Oulun energialaitoksesta, tekniikan lisensiaatti Asko Vuorinen Wärtsilä Diesel Oy:stä ja tutkija Jarmo Vehmas Tampereen yliopistosta.

Hallituksen esitys ja lakialoite

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta sekä muutettavaksi nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta annettua lakia. Samalla eräiden energialähteiden valmisteverosta annettu laki kumottaisiin. Esityksessä muutettaisiin energieverojärjestelmää siten, että sähkön energialähteiden verottamisesta luovuttaisiin ja siirryttäisiin

lopputuotteen eli sähkön verottamiseen. Lämmön tuotannon polttoaineista kannettaisiin edelleen veroa.

Sähkön tuotannon polttoaineet vapautettaisiin verosta. Sähkövero olisi valmisteverotyyppinen vero, joka porrastettaisiin alempaan ja korkeampaan veroluokkaan.

Sähköveron verovelvollisena olisi pääsääntöisesti verkonhaltija sekä lisäksi voimalaitos tuotamastaan, omaan tai toisen käyttöön tulevasta sähköstä silloin, kun sitä ei siirretä verkkoon. Pienimuotoiselle voimantuotannolle myönnettäisiin veroa vastaava tuki kolmen vuoden ajaksi lain voimaantulosta.

Lämmön tuotannon polttoaineiden energiasällön mukaan määräytyvästä energiaosuudesta luovuttaisiin ja siirryttäisiin määräämään vero pelkästään energialähteen hiilisisällön perusteella. Maakaasulle myönnettyä 50 prosentin veron alennusta jatkettaisiin nykyisen lain mukaisesti vuoden 1997 loppuun. Turpeesta kannettaisiin veroa, jonka perusteena olisi 11 markkaa hiilidioksiditonnilta.

Kevyen ja raskaan polttoöljyn hiilidioksidisuutta korotettaisiin kuten muidenkin polttoaineiden. Raskaalta polttoöljyltä poistettaisiin perusvero teollisuuden verorasitteen nousun rajoittamiseksi. Liikennepolttoaineiden verotusta muutettaisiin siten, että edellä mainittu hiilidioksidisuus otettaisiin huomioon lisäveron määrässä. Yhdistetyssä sähkön ja lämmön tuotannossa lämmöntuotannon polttoaineita verotettaisiin kuten erillisessä lämpökeskuksessa 95 prosentin hyötysuhteella. Huoltovarmuusmaksu laajennettaisiin koskemaan nestemäisten polttoaineiden lisäksi myös sähköä, kivihiiltä ja maakaasua.

Esitys liittyy valtion vuoden 1997 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 1997 alusta.

Lakialoitteen perusajatus on korottaa energiaveroa budjettiriihessä sovitulla määrällä säilyttäen energian verotuksen rakenne pääasiassa nykyisellään. Nykyiseen energiaveron rakenteseen ehdotetaan joitakin muutoksia.

Valiokunnan kannanotot

Ympäristövaliokunta huomauttaa, että eduskunnalle samoin kuin tämän seurauksena valiokunnalle esityksen käsittelyyn varattu aika on ollut poikkeuksellisen lyhyt. Valiokunnalle on jäänyt liian vähäiset mahdollisuudet riittävään asiantuntijakuulemiseen ja asian perusteelliseen käsittelyyn. Ympäristövaliokunta ei pidä menetelyä hyvänä lainsäädäntötavan mukaisena.

Valiokunnan mielestä hallituksen esityksessä energiaverotusta ei ole riittävästi käsitelty ympäristöohjauksen näkökulmasta. Tämä saattaa merkitä sitä, että hiilidioksidipäästöt lisääntyvät.

Lainsäädännön uudistamistarpeen on aiheuttanut erityisesti tuontisähkön verotukseen liittyvät juridiset ongelmat. Koska tuontisähkön vero saattaa olla kansallista veroa korkeampi, tulee Suomessa ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen (Rooman sopimus) 95 artiklan säännökset. Euroopan yhteisöjen komissio on pyytänyt Suomelta asiasta selvitystä. Lisäksi Suomen sähköverotusta koskeva järjestelmä on esillä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa.

Nykyinen järjestelmä aiheuttaisi tulevaisuudessa ongelmia pohjoismaisen sähköpörssin toiminnassa, koska verottajan on vaikea selvittää verovelvollista. Sähkönviennissä nykyinen järjestelmä aiheuttaa epätasaista verovelvollisten ja sähkönviejien kohtelua, koska vain osaan sähkövientiä voidaan soveltaa verottomuutta.

Valiokunnan käsityksen mukaan energiaverotuksella tulee ohjata sekä energiantuotantoa että -kulutusta ympäristöystävällisempään suuntaan. Sekä tuottajien että kuluttajien kannalta tämä edellyttää riittävän pitkäaikaista linjausta lähivuosien toimenpiteistä energiasektorilla. Vapaassa kilpailutilanteessa energiantuottajat tekevät valintansa taloudellisilla perusteilla. Siksi valtiovallan on huolehdittava siitä, että energiantuotannossa voidaan pitkällä aikavälillä valita ympäristön kannalta kestävät vaihtoehdot.

Fossiilista polttoaineista maakaasu on vähiten ympäristöä kuormittava. Maakaasun käytön hiilidioksidipäästöt ovat 53 g MJ:a (megajoule) kohden kivihiilen vastaavien ollessa 93 g MJ:a (megajoule) kohden. Valiokunta toteaa, että

Suomen tulisi edistää pohjoismaisen kaasuverkoston kehittämistä osana eurooppalaisen kaasuverkoston rakentamista. Maakaasun käytölle olisi luotava edellytyksiä myös kotimaisin toimenpitein kehittämällä erityisesti Länsi-Suomen maakaasuputkistoa.

Maakaasumarkkinoiden kehittämiseksi maakaasun tulisi olla myös hinnaltaan kilpailukykyinen. Maamme voimalaitos- ja jakeluputki-investoinnit ovat perustuneet käsitykseen, että tuontihintavähennyskäytäntö jatkuu vuoden 2001 loppuun. Suomen liittyttyä EU:n jäseneksi käytäntö oli poistettava ja sitä kompensoitiin vuoden 1997 loppuun jatkuvalla maakaasun 50 prosentin alennuksella energiaverosta.

Valiokunta on huolissaan siitä, että energiaratkaisuilla vaarannetaan maakaasuverkoston laajentamista. Valiokunta katsoo, että maakaasun kilpailukykyä ei tule heikentää, vaan alennuskäytäntöä on jatkettava.

Ympäristövaliokunta toteaa, että sähköntuotannon merkittävimmät päästövaikutukset tulevat polttoainevalintojen kautta. Lyhyelläkin aikavälillä polttoainetta voidaan vaihtaa ja muuttaa voimalaitosten järjestelyjä. Polttoaineeksi voidaan vaihtaa vähemmän ympäristöä kuormittava raaka-aine. Pienten kaukolämpölaitosten osalta turpeen verottoman käytön alarajaa esitetään pudotettavaksi.

Valiokunnan mielestä hallituksen tulee seurata tehtävien energiaratkaisujen vaikutuksia ja on pyrittävä edistämään puun käyttöä myös suurimmissa lämpövoimayksiköissä hintakehityksen ja vähäisempien ympäristöhaittojen vuoksi. Puun lisäkäytöllä voidaan vähentää työllisyyshaittoja.

Kotimaisen energian kilpailukyky on turvattava veroratkaisulla. Turve on kotimaisen bioenergian merkittävä peruspolttoaine, joka antaa mahdollisuuden lisätä puun, ruokohelpin ym. käyttöä, jotka voivat pitkällä aikavälillä korvata turpeenkäyttöä. Näin turvataan työpaikat kotimaisen energian tuotannossa.

Asiantuntijoiden käsityksen mukaan energiateknologian osaaminen Suomessa on kansainvälisesti korkeatasoista. Uusi energiaverotus tulee todennäköisesti vaikuttamaan käytettäviin energiantuotanto- ja polttoainevaihtoehtoihin tulevaisuudessa ja tätä kautta myös siihen, mihin teknologian kehittäminen tulee kansallisesti jatkossa painottumaan. Ympäristöä säästävällä teknologialla on kasvavat kansainväliset markkinat ja suomalaiset ovat tähän asti menestyneet viennissä hyvin.

Ympäristövaliokunta toteaa, että energiaratkaisujen tulee tukea ympäristö- ja energiateknologista osaamista, jolla on vientiä ja vientipotentiaalia. Uudella teknologialla tuotetulla energialla, erityisesti tuuli- ja aurinkoenergialla, on tulevaisuudessa yhä suurempi globaalinen merkitys. Ne voivat olla myös Suomessa varteenotettavia energiavaihtoehtoja syrjäisten ja haja-asutusalueiden energiahuollossa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yhdistettyjen sähköä ja lämpöä tuottavien voimalaitosten osalta kysymykset energiaverotuksesta ovat vielä lopullisesti ratkaisematta. Yhdistetyt voimalaitokset ovat energiataloudellisesti tehokkaita ja ympäristöpäästöiltään hyviä vaihtoehtoja. Yhteistuotannon energiaverotuksen osalta on kauppa- ja teollisuusministeriössä käynnistetty selvitystyö. Ympäristövaliokunta pitää välttämättömänä, että asianomaiset selvitykset tehdään kiireellisesti tavoitteena, että yhdistetty tuotanto voi edelleen toimia kannattavasti. Valiokunnan mielestä pienten voimalaitosten tukea on jatkettava ja tuen tulisi myös koskea uusia pienvoimalaitoksia.

Kansainväliset sopimukset ja velvoitteet, muun muassa Rooman sopimuksen säännökset, rajoittavat valtion tukien käyttöä talouspolitiikan välineenä. Tukea on kuitenkin sallittu energiaa säästäviin sekä uusiutuviin energialähteisiin kohdistuviin toimenpiteisiin. Suomen kansallisilla energiaveroratkaisulla tulisi tukea kotimaisen energiantuotannon kilpailukykyä. Valiokunnan käsityksen mukaan Suomen tulee EU-jäsenenä aktiivisesti pyrkiä vaikuttamaan ympäristöä säästävän energiapolitiikan ja energiaverotuksen

käyttöön ottamiseksi Euroopassa. Ympäristövaliokunta katsoo, että ympäristöohjaava vero säilytetään myös sähkön erillistuotannossa.

Hyväksyessään esityksen eduskunnalle energiaverotusta koskevan lainsäädännön uudistamiseksi valtioneuvosto merkitsi pöytäkirjaan seuraavan lausuman: ”Hallitus katsoo, että Rion sopimus velvoittaa allekirjoittajamaita vähentämään hiilidioksidipäästöjään. Verotus on keskeinen ympäristöpoliittinen ohjauskeino. Hallitus katsoo, että kotimaisten polttoaineiden, erityisesti puun käyttöä energialähteenä edistetään keinoilla, jotka ottavat huomioon työllisyys- ja ympäristönäkökohdat. Hallitus selvittää, miten hiilidioksidipäästöjä voitaisiin edelleen vähentää myös verotuksen keinoin.” Valiokunta kiirehtii valtioneuvoston esittämien periaatteiden toteuttamista.

Ympäristövaliokunta vielä huomauttaa, että energia- ja ympäristöpolitiikassa tarvitaan pitkäjännitteisyyttä ja vakautta. Valiokunta pitää tarpeellisena, että valtioneuvosto esittää selvityksen pitkällä aikavälillä toteutettavasta energia- ja ympäristöpolitiikasta.

Lakialoitteen 69/1996 vp osalta valiokunta toteaa, että valtiovarainvaliokunnan tulisi aloittaa käsiteltäessä huomioida Euroopan unionin säädösten vaatimukset, Pohjoismaiden sähkömarkkinoiden toimivuus ja verotekniset ongelmat.

Edellä esitetyn perusteella ympäristövaliokunta esittää kunnioittavasti,

että valtiovarainvaliokunta asiaa käsitellessään ottaa huomioon mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 28 päivänä marraskuuta 1996

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Pentti Tiusanen /vas, varapuheenjohtaja Markku Koski /kesk, jäsenet Janina Andersson /vihr, Klaus Hellberg /sd, Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk, Ilkka Joenpalo /sd, Tarja Kautto /sd, Mari Kivi-

niemi /kesk, Riitta Korhonen /kok, Suvi Lindén /kok, Eila Rimmi /vas, Sakari Smeds /skl, Hannu Takkula /kesk, Helena Vartiainen /sd, Pia Viitanen /sd, Ulla-Maj Widenroos /r sekä varajäsen Seppo Kanerva /kok.

Eriävä mielipide

I

Valiokunta lisäsi äänestystuloksella 8—8 kapaleeseen 19 seuraavaa: "Ympäristövaliokunta katsoo, että ympäristöohjaava vero tulee säilyttää myös sähkön erillistuotannossa."

Katsomme, että lausuma on ristiriidassa valiokunnan tekemän seuraavan kannanoton kanssa: "Lainsäädännön uudistamistarpeen on aiheuttanut erityisesti tuontisähkön verotukseen

liittyvät juridiset ongelmat. Koska tuontisähkön vero saattaa olla kansallista veroa korkeampi, tulee Suomen ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen (Rooman sopimus) 95 artiklan säännökset. Euroopan yhteisöjen komissio on pyytänyt Suomelta asiasta selvitystä. Lisäksi sähköverotusta koskeva järjestelmä on esillä Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa."

Helsingissä 28 päivänä marraskuuta 1996

Tarja Kautto /sd
Riitta Korhonen /kok

Suvi Lindén /kok

Ilkka Joenpalo /sd
Helena Vartiainen /sd

II

Valiokunnan enemmistön hyväksymä kappaleen 19 viimeinen lause on muotoiltu siten, että se voidaan ymmärtää tarkoittavan sitä, että hallituksen esitys jo sisältää ympäristöohjaavan veron myös sähkön erillistuotannossa. Tämä ei mielestäni pidä paikkaansa.

Mielestäni valiokunnan olisi pitänyt muotoilla lause selvemmin. Hallituksen esitystä tulisi korjata niin, että ympäristöohjaava vero säilyisi myös sähkön erillistuotannossa.

Helsingissä 28 päivänä marraskuuta 1996

Ulla-Maj Wideroos /r